

Fabbri a ostatní proti San Marinu, rozsudek velkého senátu ze dne 24. 9. 2024 - Nerozhodnutí o občanskoprávních nárocích uplatněných v trestním řízení zpravidla nevede k porušení práva na přístup k soudu

Stěžovatel: Fabbri a ostatní

Žalovaný stát: San Marino

Číslo stížnosti: 6319/21, 6321/21, 9227/21

Datum: 24.09.2024

Článek Úmluvy: čl. 6

Rozhodovací formace: Velký senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: přístup k soudu, promlčení/prekluze, trestní odpovědnost, zastavení řízení

Český právní řád: § 11 odst. 1 písm. b) a § 43 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád § 34 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Významnost: 1

VÝBĚR ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PŘÁVA PRO JUSTIČNÍ PRAXI Č. 1/2025

Fabbri a ostatní proti San Marinu, rozsudek velkého senátu ze dne 24. 9. 2024

Autorský komentář

Velký senát se v nadepsaném rozsudku zabýval nekonzistentností judikatury Soudu, která se vyvinula v kontextu uplatňování občanskoprávních nároků v trestním řízení. Dřívější rozhodovací praxe totiž vedla ke vzniku rozsáhlé a roztržité judikatury, v níž byly obecné zásady použitelnosti čl. 6 Úmluvy na tyto případy často přizpůsobovány specifikům jednotlivých právních řádů. Tento stav velký senát považoval za neuspokojivý, a proto se zaměřil na sjednocení kritérií použitelnosti čl. 6 s cílem vytvořit soudržný a vyvážený přístup.

Podle Soudu takový přístup vyžaduje, aby stěžovatelům svědčilo vnitrostátním právem uznané hmotné občanské právo a možnost uplatnit je procesně v trestním řízení. Trestní řízení přitom musí být pro občanské právo určující a toto právo nesmí být aktivně uplatňováno souběžně u jiného soudu. Stěžovatelé zároveň musí jasně prokázat význam, který přikládají zajištění svého občanského práva, a musí ho uplatnit v souladu s principy vnitrostátního práva.

Právě setrvávání na tomto formálním kritériu se stalo ústředním bodem kritiky v připojeném společném částečně nesouhlasném stanovisku. V něm sedm soudců označilo formulovaný test použitelnosti čl. 6 za nedostatečně flexibilní a příliš striktní. Poukázali zejména na to, že takový přístup může být necitlivý k potřebám obětí trestných činů. Vyslovili se proto pro méně formalistický přístup, který by lépe vyvažoval právo na přístup k soudu a současně minimalizoval riziko přílišného formalismu. Cílem by dle nich mělo být přijetí testu použitelnosti, který by byl vůči konkrétní vnitrostátní právní úpravě neutrální.

Tento kontrast mezi většinovým a menšinovým názorem odráží napětí mezi dvěma přístupy k principu právního státu. Na jedné straně stojí názor, že princip právního státu může být přílišným formalismem v procesních otázkách narušen, neboť může bránit účinné ochraně práva na spravedlivý proces. Druhý názorový proud soudí, že dodržování formálních procesních pravidel je zárukou řádného provádění principu právního státu. Protože však „neutrální“ přístup nebyl ve většinovém rozsudku velkého senátu přijat, je třeba přistupovat k použitelnosti čl. 6 ve světle formálních požadavků vnitrostátních právních řádů. To do značné míry limituje nekritické přejímání závěrů plynoucích z judikatury Soudu. Opomenutí tohoto rázu lze spatřovat i v řadě rozhodnutí Nejvyššího soudu, v nichž bylo například konstatováno, že pro zahájení rozhodné doby pro posuzování nepřiměřené délky řízení se poškozený nemusí připojit k trestnímu řízení se svým nárokem na náhradu škody. Tento závěr byl učiněn s odkazem na rozsudek ve věci Perez proti Francii, aniž by byla reflektována odlišnost francouzské a české právní úpravy.

Velký senát rovněž ve vztahu k otázce, zda nemožnost rozhodnout o občanskoprávním nároku v rámci trestního řízení představuje porušení práva na přístup k soudu, poukázal na existenci dvojí linie judikatury, kterou bylo třeba sjednotit.

V této souvislosti velký senát nejprve konstatoval, že zastavení trestního stíhání, mající za následek nemožnost rozhodnout o občanskoprávním nároku, zpravidla nevede k porušení práva na přístup k soudu, pokud se zastavení zakládá na zákonných důvodech, které nejsou uplatňovány svévolně nebo nepřiměřeně, a pokud měl stěžovatel k dispozici alternativní prostředek nápravy. Připustil však, že ve výjimečných případech, kdy je zákonné zastavení trestního stíhání důsledkem závažné dysfunkce vnitrostátního systému, může být Soud po posouzení jednání stěžovatele povolán, aby zhodnotil dostupnost jakékoli jiné alternativy, kterou má stěžovatel k dispozici, a určil tak, zda nebyla dotčena samotná podstata jeho práva.

Pakliže je zastavení trestního stíhání pouze částečně důsledkem závažné dysfunkce vnitrostátního systému, kdy stěžovatel k tomuto důsledku přispěl například svou nečinností či nedbalostí, postačí, že měl k dispozici jiný prostředek nápravy, aby bylo možné konstatovat, že podstata jeho práva nebyla dotčena. Naopak ve výjimečných případech, kdy je závažná dysfunkce vnitrostátního systému jediným nebo rozhodujícím důvodem zastavení trestního stíhání a kdy stěžovatel svědomitě uplatňoval své občanskoprávní nároky, by Soud mohl konstatovat, že stěžovatel měl legitimní očekávání, že o jeho nárocích bude rozhodnuto v trestním řízení a že by nebylo rozumné očekávat, že bude po zastavení trestního stíhání využívat jakýkoli dostupný občanskoprávní prostředek nápravy.

Rozsudek ve věci Fabbri tak vyzdvihuje význam aktivního přístupu stěžovatele při uplatňování občanskoprávních nároků. Při hodnocení porušení práva na přístup k soudu je proto třeba zohlednit nejen přispění stěžovatele k samotnému zastavení trestního stíhání, ale též jeho přispění k nemožnosti rozhodnout o občanskoprávním nároku v rámci takového trestního řízení.

(Zpracovali: Mgr. Patrik Provazník, JUDr. Pavel Simon)

SKUTKOVÝ STAV

Stížnosti stojící na pozadí rozsudku Fabbri a ostatní proti San Marinu jsou jen střípky většího obrazu dysfunkce vnitrostátního systému, která postihla zhruba 800 obdobných případů. Jejich podstatou bylo namítané porušení práva na přístup k soudu ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy v kontextu uplatňování občanskoprávních nároků v trestním řízení. Společným znakem napadaných řízení byla skutečnost, že v důsledku nečinnosti vnitrostátních orgánů došlo k promlčení trestní odpovědnosti, zastavení trestního stíhání, a tedy neprojednání těchto nároků.

Pro závěry velkého senátu se jako rozhodující ukázaly dvě skutečnosti.

V případě prvního stěžovatele a druhé stěžovatelky se jednalo o okolnost, že své občanskoprávní nároky neuplatnili v souladu s vnitrostátním právem, neboť nepodali formální žádost o přiznání postavení občanskoprávních účastníků trestního řízení, jak to vyžadoval sanmarinský trestní řád. Oba stěžovatelé si pouze vyhradili právo připojit se k jakémukoliv případnému řízení a požádali, aby byli informováni v případě, že dojde k zastavení trestního stíhání.

Tento nedostatek nebyl přítomen v případě třetího stěžovatele, za něhož formální žádost o přiznání postavení občanskoprávního účastníka podala jeho jménem matka. Rozhodující byla ovšem okolnost, že tato žádost byla podána až tři a půl roku po údajném trestném činu, pouhých několik dnů před promlčením trestní odpovědnosti a tři měsíce před procesním promlčením vyšetřování.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

TVRZENÉ PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY

45. Stěžovatelé namítali, že v důsledku nečinnosti vnitrostátních orgánů, která vedla k zastavení trestních stíhání, v nichž byli poškozenými, neměli přístup k soudu, který by rozhodl o jejich občanskoprávních nárocích. Odvolávali se přitom na čl. 6 odst. 1 Úmluvy, který zní:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě ... projednána ... soudem ..., který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích ...“

(...)

C. Použitelnost čl. 6 odst. 1 Úmluvy v jeho občanskoprávní složce v kontextu trestního řízení

(...)

2. Posouzení Soudu

(a) Obecné zásady

76. Soud připomíná, že pro použitelnost čl. 6 odst. 1 v jeho občanskoprávní složce musí existovat „spor“ (francouzsky „*contestation*“) o „právo“, o němž lze alespoň hájitelným způsobem tvrdit, že je uznává vnitrostátní právo, bez ohledu na to, zda je chráněno také podle Úmluvy. Spor musí být skutečný a vážný a může se týkat nejen samotné existence práva, ale rovněž jeho rozsahu a způsobu jeho výkonu. Kromě toho musí být výsledek řízení pro takové právo přímo určující, pouhá nejasná souvislost nebo vzdálené důsledky k použití čl. 6 odst. 1 nepostačují (viz rozsudek velkého senátu ze dne 25. 9. 2018, Denisov proti Ukrajině, č. 76639/11, bod 44, a rozsudek velkého senátu ze dne 15. 3. 2022, Grzęda proti Polsku, č. 43572/18, bod 257, oba s dalšími odkazy; viz také rozsudek velkého senátu ze dne 1. 6. 2023, Grosam proti České republice, č. 19750/13, bod 108, a rozsudek velkého senátu ze dne 9. 4. 2024, Verein KlimaSeniorinnen Schweiz a ostatní proti Švýcarsku, č. 53600/20, bod 595). Zároveň se musí jednat o právo „občanské“ (viz Verein KlimaSeniorinnen

Schweiz a ostatní proti Švýcarsku, cit. výše, bod 595).

(b) Rekapitulace závěrů Soudu o použitelnosti čl. 6 v jeho občanskoprávní složce v kontextu trestního řízení

77. Ve věci Perez (rozsudek velkého senátu ze dne 12. 2. 2004, Perez proti Francii, č. 47287/99, body 63–67), v kontextu trestního řízení umožňujícího poškozené vznášet občanskoprávní nároky, měl Soud za to, že ve francouzském právu oběti získáním postavení občanskoprávního účastníka prokazují význam, který přikládají nejen trestnímu odsouzení pachatele, ale také dosažení peněžní náhrady utrpěné újmy. Podle názoru Soudu bylo možno uvažovat o použití čl. 6 i v případě neuplatnění nároku na peněžní náhradu: postačovalo, pokud byl výsledek řízení určující pro dané „občanské právo“. Rozhodující pro použitelnost čl. 6 odst. 1 bylo, zda od okamžiku, kdy se stěžovatelka připojila k řízení jako občanskoprávní účastník, až do skončení tohoto trestního řízení zůstala občanskoprávní složka úzce spojena s trestní složkou, jinými slovy, zda trestní řízení ovlivnilo občanskoprávní složku. Po přezkoumání použitelného francouzského práva dospěl k závěru, že *„řízení, v němž někdo tvrdí, že je obětí trestného činu, je určující pro jeho ‚občanská práva‘ od okamžiku, kdy byl přibrán jako občanskoprávní účastník“ (dès l’acte de constitution de partie civile)*, a to i v samotné fázi vyšetřování, a dokonce případně i tehdy, pokud probíhá nebo by mohlo probíhat řízení u civilních soudů.

78. Soud potvrdil omezení použitelnosti čl. 6 (občanskoprávní složky) vyloučením případů „soukromé pomsty“ nebo *actio popularis* (viz Perez proti Francii, cit. výše, bod 70). Měl však za to, že zřeknutí se občanského práva musí být v každém případě jednoznačně prokázáno (tamtéž). Ve věci Mustafa Tunç a Fecire Tunç proti Turecku (rozsudek velkého senátu ze dne 14. 4. 2015, č. 24014/05), kde byli stěžovatelé pouze poškozenými, Soud rozhodl, že *„řízení zahájené jednou osobou proti rozhodnutí o zastavení trestního stíhání jiné osoby samo o sobě nesměřuje k rozhodnutí ‚o občanských právech a závazcích‘. Stejně tak podle tureckého práva nemá vliv na aktivní legitimaci účastníka řízení k podání žaloby na náhradu újmy.“* Článek 6 v jeho občanskoprávní složce proto nebyl použitelný (tamtéž).

79. V následné judikatuře Soud (na úrovni velkého senátu i jednotlivých senátů) opakovaně shledal použitelnost čl. 6 na taková řízení od okamžiku, kdy se stěžovatel připojil k trestnímu řízení jako občanskoprávní účastník nebo o to v souladu s požadavky vnitrostátního práva požádal [viz například rozsudek velkého senátu ze dne 20. 3. 2009, Gorou proti Řecku (č. 2), č. 12686/03, body 25–36; z nedávné doby rozsudek velkého senátu ze dne 25. 6. 2019, Nicolae Virgiliu Tănase proti Rumunsku, č. 41720/13, bod 207; a implicitně rozsudek velkého senátu ze dne 17. 9. 2014, Mocanu a ostatní proti Rumunsku, č. 10865/09, 45886/07 a 32431/08, bod 361].

80. Nicméně s ohledem na rozdíly v právních rádech členských států Rady Evropy, a zejména na skutečnost, že některé státy neupravují formální postavení „občanskoprávního účastníka“, Soud v některých případech rovněž připustil, že se čl. 6 s příslušnými zárukami použije od okamžiku, kdy byl nárok na náhradu újmy uplatněn [viz rozsudek ze dne 5. 7. 2005, Krumpel a Krumpelová proti Slovensku, č. 56195/00, body 39–41; rozsudek ze dne 27. 6. 2006, Bíro proti Slovensku (č. 2), č. 57678/00, bod 44; rozsudek ze dne 6. 5. 2010, Boris Stojanovski proti Severní Makedonii, č. 41916/04, bod 39; a rozsudek ze dne 31. 10. 2013, Popovski proti Severní Makedonii, č. 12316/07, body 56–61].

81. Rovněž v kontextu vnitrostátního právního řádu Soud aplikoval čl. 6 na situace, kdy stěžovatelé byli toliko poškozenými, kteří nezískali postavení občanskoprávních účastníků ani neuplatnili nárok na náhradu újmy, u nichž nedošlo k výslovnému zřeknutí se jejich občanského práva, neboť vnitrostátní judikatura měla za to, že postavení *assistente* je v portugalském právním řádu rovnocenné podání žaloby na náhradu újmy v občanskoprávním řízení (viz například rozsudek ze dne

20. 11. 2007, Feliciano Bichão proti Portugalsku, č. 40225/04, body 32 a 33; a rozsudek ze dne 1. 3. 2011, Lacerda Gouveia a ostatní proti Portugalsku, č. 11868/07, body 68–70, s odkazem na dřívější rozsudek ze dne 23. 10. 1990, Moreira de Azevedo proti Portugalsku, č. 11296/84, body 66 a 67).

82. Ve vztahu k italským případům šly senáty tak daleko, že shledaly použitelnost čl. 6 na přípravné řízení, v němž byli stěžovatelé pouze poškozenými, kteří nezískali postavení občanskoprávních účastníků ani neuplatnili nárok na náhradu újmy, což byly žaloby, které podle vnitrostátního práva nebyly stěžovatelům ve fázi vyšetřování k dispozici (viz rozsudek ze dne 7. 12. 2017, Arnoldi proti Itálii, č. 35637/04, body 25–44; rozhodnutí o přijatelnosti ze dne 3. 3. 2020, Bruni proti Itálii, č. 27969/10, body 22–24; a rozsudek ze dne 18. 3. 2021, Petrella proti Itálii, č. 24340/07, bod 23). Bylo tomu tak mimo jiné proto, že podle názoru Soudu stěžovatelé v konečném důsledku usilovali o rozhodnutí o svých občanských právech a že se, pro účely použitelnosti čl. 6, postavení poškozeného, který vykonává alespoň jedno z práv a funkcí náležejících poškozenému, neliší od postavení občanskoprávního účastníka (viz Arnoldi proti Itálii, cit. výše, body 34, 40 a 41; Bruni proti Itálii, cit. výše, bod 23; a Petrella proti Itálii, cit. výše, bod 23).

83. Pokud jde o otázku, zda trestní řízení v praxi ovlivňuje občanskoprávní složku (viz Perez proti Francii, cit. výše, bod 67), Soud shledal, že v případech, kdy dotčeným občanským právem bylo právo na dobrou pověst, o němž se v daném právním řádu rozhoduje v trestním řízení, je pro toto právo trestní řízení určující (viz například rozsudek ze dne 21. 9. 2004, Kuśmierek proti Polsku, č. 10675/02, body 45–50; a rozsudek ze dne 1. 3. 2016, Perak proti Slovinsku, č. 37903/09, body 32–35). Pokud se však předmětné občanské právo týkalo nároku na náhradu újmy způsobené údajným trestným činem, o kterém mohlo být rozhodnuto i v občanskoprávním řízení, bylo nutné zkoumat, zda trestní řízení ovlivnilo občanskoprávní složku podle právních poměrů v žalovaném státě (viz například rozsudek ze dne 6. 10. 2020, Gracia Gonzalez proti Španělsku, č. 65107/16, body 53 a 54; sérii věcí proti Slovensku citovanou v bodě 80 výše, jakož i sérii věcí proti Itálii citovanou v předchozím bodě a sérii věcí proti Turecku, jako je rozsudek ze dne 22. 9. 2009, Beyazgül proti Turecku, č. 27849/03, bod 44; a rozhodnutí o přijatelnosti ze dne 9. 7. 2013, Alp proti Turecku, č. 3757/09, body 47–53, týkající se období, kdy bylo ještě možné uplatňovat takové nároky v trestním řízení na vnitrostátní úrovni).

(c) Relevantní úvahy

84. Velký senát potvrzuje, že ani čl. 6, ani žádné jiné ustanovení Úmluvy nelze vykládat tak, že ukládá smluvním stranám povinnost umožnit uplatňování občanskoprávních nároků na náhradu újmy v trestním řízení. Nicméně, třebaže se nároky na náhradu újmy obvykle uplatňují u civilních soudů, většina vnitrostátních právních řádů v současné době upravuje možnost uplatnit tyto nároky v rámci trestního řízení (alespoň v určitých fázích). Z komparativních materiálů vyplývá, že pět z pětatřiceti zkoumaných členských států tuto možnost neupravuje a dva z třiceti, které ji upravují, ji neumožňují ve fázi vyšetřování ... Tato volba spadá do prostoru pro uvážení států.

85. Soud bere na vědomí čl. 7 Doporučení Rec(2006)8 Výboru ministrů členským státům o pomoci obětem trestných činů, které bylo nahrazeno, poté co nastaly okolnosti tohoto případu, nedávným Doporučením Výboru ministrů členským státům Rady Evropy o právech, službách a podpoře obětem trestných činů CM/Rec(2023)2, a zejména jeho čl. 13 ... Soud uznává, že možnost uplatnit občanskoprávní nároky v rámci trestního řízení přináší obětem trestných činů několik výhod, neboť se tím lze vyhnout uplatňování různých zájmů ve více řízeních, bývá to mnohdy méně nákladné a využívá se k tomu státních prostředků.

86. Jak je patrné z výše uvedené rekapitulace, možnost uplatňovat v některých členských státech občanskoprávní nároky v rámci trestního řízení vyústila ve značné množství judikatury týkající se čl.

6. Obecné zásady týkající se použitelnosti tohoto ustanovení za těchto okolností, tedy jeho občanskoprávní složky v kontextu trestního řízení, byly přizpůsobeny konstruktům různorodých právních řádů, včetně terminologie používané v jednotlivých členských státech, jakož i jejich formálním postupům nebo jejich neexistenci.

87. Za této situace má Soud za to, že by měla být vyjasněna rozhodná kritéria, která by zajistila soudržný a vyvážený přístup k použitelnosti čl. 6 v těch zemích, které upravují právo uplatňovat občanskoprávní nároky v rámci trestního řízení.

(d) Použitelný přístup

88. Velký senát má za to, že aby se mohl na takové situace použít čl. 6 v jeho občanskoprávní složce, musí zaprvé stěžovateli svědčit vnitrostátním právním řádem uznané hmotné občanské právo (jako je právo na náhradu utrpěné újmy) a zadruhé musí vnitrostátní zákonodárce přiznat oběti trestného činu (procesní) právo na uplatnění tohoto občanského práva v příslušném stadiu trestního řízení, které je předmětem stížnosti (jak tomu bylo například ve věcech Perez proti Francii a Nicolae Virgiliu Tănase proti Rumunsku, obě cit. výše). Toto řízení přitom musí být řízením soudní povahy (viz rozhodnutí o přijatelnosti ze dne 2. 10. 2006, Duchoňová proti České republice, č. 29858/03).

89. Velký senát dále potvrzuje, že oběti musí jasně prokázat význam, který přikládají zajištění dotčeného občanského práva, bez ohledu na skutečnost, že pravomoc může příslušet trestním soudům a že získáním postavení „občanskoprávního účastníka“ (v trestním řízení, kde je to možné) by oběti prokázaly význam, který přikládají tomuto občanskému právu.

90. V této souvislosti Soud připomíná, že dodržování formalizovaných procesních pravidel, jejichž prostřednictvím si strany zajišťují rozhodnutí občanskoprávního sporu, je cenné a důležité, neboť může omezit diskreční pravomoc, zajistit rovnost zbraní, zabránit svévoli, zajistit účinné rozhodnutí sporu a vynesení rozsudku v přiměřené lhůtě a zaručit právní jistotu a respekt k soudu (v kontextu občanskoprávního řízení viz rozsudek velkého senátu ze dne 5. 4. 2018, Zubac proti Chorvatsku, č. 40160/12, bod 96). Se zřetelem k rozdílům v právních řádech se proto velký senát domnívá, že aby se čl. 6 v jeho občanskoprávní složce uplatnil v kontextu trestního řízení, musí být občanské právo uplatněno a/nebo prosazováno vhodným způsobem v souladu s principy vnitrostátního práva. Proto zejména tam, kde vnitrostátní právo upravuje formální postavení „občanskoprávního účastníka“, se čl. 6 použije pouze tehdy - a od okamžiku - kdy stěžovatel podal formální žádost o získání takového postavení, i když o ní ještě nebylo rozhodnuto (viz, mimo jiné, Krumpel a Krumpelová proti Slovensku, cit. výše, bod 39). Ve vnitrostátních právních řádech s flexibilnějšími a méně formalistickými přístupy (tj. tam, kde neexistuje formální postavení „občanskoprávního účastníka“, například v těch právních řádech, které vyžadují pouze to, že občanskoprávní nárok byl předložen nebo oznámen vnitrostátním soudům) se čl. 6 použije, pokud - a od okamžiku, kdy - bylo uplatnění občanského práva stěžovatelem zřejmé ve světle principů tohoto vnitrostátního právního řádu.

91. Výše uvedeným není dotčena možnost Soudu shledat, že kroky podniknuté stěžovatelem za účelem uplatnění a/nebo prosazení dotčeného občanského práva byly *prima facie* procesně nebo hmotněprávně neplatné nebo že bylo nevhodné či dokonce zneužívající, aby se jednotlivec pokoušel uplatnit takové nároky trestněprávní cestou, jako by tomu bylo například v případě, pokud by dotčená věc byla výlučně občanskoprávní povahy nebo pokud by již uplynuly zákonné promlčecí lhůty nebo jakékoli lhůty použitelné v této fázi. Za takových okolností by nebylo možné mít za to, že občanské právo bylo uplatněno a/nebo prosazováno vhodným způsobem v souladu s principy vnitrostátního práva, a proto se čl. 6 nepoužije.

92. Kromě toho se čl. 6 použije pouze v případě, že občanské právo, které je uplatňováno v trestním řízení, není aktivně (jinými slovy, řízení není přerušeno) uplatňováno souběžně u jiného soudu (viz

například rozhodnutí o přijatelnosti ze dne 10. 6. 2004, Garimpo proti Portugalsku, č. 66752/01, kde bylo rozhodnuto, že se čl. 6 nepoužije, protože podle Soudu se stěžovatel poté, co se rozhodl vést samostatné občanskoprávní řízení, jednoznačně zřekl svého práva na to, aby o jeho občanskoprávních nárocích bylo rozhodnuto v trestním řízení, nebo o něm již bylo rozhodnuto či bylo vypořádáno jinde (viz Alp proti Turecku, cit. výše, body 46 a 52).

93. A nakonec, co je rovněž důležité, trestní řízení musí být určující pro předmětné občanské právo. Jinými slovy, trestní řízení musí mít vliv na občanskoprávní složku (viz Perez proti Francii, cit. výše, body 65 a 67). Tento požadavek lze považovat za splněný například tehdy, pokud je soudce jako příslušný orgán povinen rozhodnout o občanskoprávním nároku, a to zcela nebo zčásti, nebo pokud tak soudce vpraxi učinil; nebo pokud má trestní řízení přednost před občanskoprávním řízením buď v tom smyslu, že trestní řízení, v němž stěžovatel uplatňuje občanskoprávní nároky, by skončilo nebo přerušilo již probíhající občanskoprávní řízení (nebo by stěžovateli znemožnilo zahájit a souběžně vést občanskoprávní řízení), nebo v tom smyslu, že rozhodnutí o občanskoprávním nároku je vázáno závěry trestního řízení.

(e) Použití na projednávaný případ

94. V projednávaném případě není sporu o tom, že stěžovatelé měli jako oběti údajných trestných činů vnitrostátním právem uznané hmotné občanské právo na náhradu újmy, která jim údajně vznikla, a že vnitrostátní právo přiznávalo stěžovatelům (procesní) právo uplatňovat toto občanské právo v rámci trestního řízení, včetně fáze vyšetřování před vyšetřujícím soudcem ... Z toho vyplývá, že požadavky uvedené v bodě 88 výše jsou v případě všech tří stěžovatelů splněny.

95. Pokud jde o otázku, zda bylo předmětné občanské právo (náhrada údajně utrpěné újmy) uplatněno a/nebo prosazováno vhodným způsobem v souladu s principy vnitrostátního práva (viz bod 90 výše), Soud uvádí, že vnitrostátní právo v San Marinu upravuje formální postavení „občanskoprávního účastníka“. Poškozený musí formou prohlášení podle čl. 7 trestního řádu ... podat žádost o přiznání postavení občanskoprávního účastníka (*dichiarazione di costituzione di parte civile*) ve fázi vyšetřování nebo po přijetí rozhodnutí o postoupení věci soudu, pokud je podána před čtením obžaloby (prvním hlavním líčením). Rozhodnout o ní může vyšetřující soudce, apokud takové rozhodnutí nepřijme, musí o ní rozhodnout soudce při prvním hlavním líčení ...

96. Soud dále poznamenává, že podle čl. 8, 163 a 199 trestního řádu ... má na konci trestního řízení v případě odsuzujícího rozsudku právo na rozhodnutí o občanskoprávním nároku pouze ten občanskoprávní účastník, který se řádně a v souladu se zákonem připojil k řízení (a následně požádal o náhradu újmy). Proto při absenci prohlášení podle čl. 7 trestního řádu, které bylo nezbytné k získání postavení občanskoprávního účastníka (a k následnému faktickému uplatnění nároku na náhradu újmy), nelze mít za to, že občanské právo bylo uplatněno a/nebo prosazováno vhodným způsobem v souladu s principy vnitrostátního práva.

(i) Stížnosti č. 6319/21 a 6321/21

97. Pokud jde o prvního stěžovatele a druhou stěžovatelku, Soud poznamenává, že když ve dnech 13. a 14. 4. 2016 podali svá trestní oznámení, pouze si vyhradili právo připojit se jako občanskoprávní účastníci k jakémukoli případnému řízení. Vnitrostátní lhůta určená k provedení vyšetřování skončila dne 15. 6. 2017 ... a řízení bylo pravomocně zastaveno v listopadu 2020 ..., tedy více než čtyři roky po podání jejich původních trestních oznámení. Po tuto dobu první stěžovatel ani druhá stěžovatelka formálně nepodepsali prohlášení o tom, že se chtějí připojit k řízení jako občanskoprávní účastníci, jak to vyžaduje čl. 7 trestního řádu ...

98. Z toho vyplývá, že první stěžovatel a druhá stěžovatelka neprokázali v souladu s vnitrostátním

právem význam, který přikládali zajištění svého občanského práva na peněžní náhradu za veškerou utrpěnou újmu. Je proto třeba dospět k závěru, že usilovali pouze o trestní odsouzení pachatele, což samo o sobě není právo zaručené Úmluvou (viz například Mustafa Tunç a Fecire Tunç proti Turecku, cit. výše, bod 218).

99. Soud proto rozhodl, že, pokud jde o prvního stěžovatele a druhou stěžovatelku, předmětné řízení nesměřovalo k rozhodnutí o „občanském právu“ ve smyslu čl. 6 a že toto ustanovení nebylo na předmětné řízení použitelné. Z toho vyplývá, že stížnosti prvního stěžovatele a druhé stěžovatelky jsou *ratione materiae* neslučitelné s ustanoveními Úmluvy.

100. Soud proto v tomto ohledu vyhověl předběžné námitce vlády a rozhodl, že stížnosti prvního stěžovatele a druhé stěžovatelky musí být prohlášeny za nepřijatelné v souladu s čl. 35 odst. 3 písm. a) a odst. 4 Úmluvy.

(ii) Stížnost č. 9227/21

101. Naopak třetí stěžovatel formálně podal žádost o připojení se k řízení jako „občanskoprávní účastník“ prostřednictvím prohlášení podle čl. 7 trestního řádu, které jeho jménem podala jeho matka dne 26. 2. 2019 ...

102. To, zda v této fázi obsahovala rovněž konkrétní nebo vyčíslený nárok na odškodnění, není relevantní, neboť to nebylo požadavkem vnitrostátního práva (viz například rozsudek ze dne 16. 11. 2006, Tsalkitzis proti Řecku, č. 11801/04, body 29-31), což potvrdila i vláda ...

103. Pokud jde o vládou zopakovaný argument, který byl přednesen již v řízení před senátem, že žádost nebyla podána v souladu s vnitrostátním právem, neboť ji podala pouze matka třetího stěžovatele, a nikoli oba rodiče, Soud poukazuje na to, že prohlášení podle čl. 7 trestního řádu bylo přesto oznámeno příslušným účastníkům řízení a že následné rozhodnutí o zastavení trestního stíhání bylo oznámeno oběma rodičům ... V každém případě má Soud za to, že mu nebyly předloženy dostatečné informace a listinné důkazy k tomu, aby mohl konstatovat, že žádost byla *prima facie* procesně neplatná, takže by ji bylo třeba vyjmout z působnosti čl. 6 odst. 1 (viz bod 91 výše).

104. Co se týče argumentace vlády, že řízení nikdy nemohlo vést k odsouzení, protože identifikovaní obvinění byli nezletilí, kteří nemohli být trestně stíháni, a že pro třetího stěžovatele existovaly jiné vhodnější prostředky ..., Soud neshledal, že by bylo nevhodné nebo zneužívající pokusit se uplatnit tyto nároky v trestním řízení (viz odstavec 91 výše), neboť toto bylo zahájeno na pokyn jiného soudce.

105. Z toho vyplývá, že třetí stěžovatel, který požádal o získání postavení občanskoprávního účastníka, a proto v souladu s principy vnitrostátního práva uplatnil a/nebo prosazoval občanské právo vhodným způsobem, prokázal význam, který přikládal nejen odsouzení pachatelů trestného činu, ale také zajištění svého občanského práva na peněžní náhradu za veškerou utrpěnou újmu.

106. V době podání této žádosti nebyly tyto občanskoprávní nároky aktivně uplatňovány jinde, a proto by se čl. 6 použil ode dne podání žádosti (26. 2. 2019), pokud by bylo splněno zbývajících kritérium.

107. Zbývá určit, zda toto řízení bylo určující pro předmětné občanské právo (viz bod 93 výše). Nebylo zpochybněno, že trestní řízení, v němž byla podána žádost o připojení se k řízení jako občanskoprávní účastník podle čl. 7 trestního řádu, bránilo zahájení nebo vedení jakéhokoli souběžného občanskoprávního řízení, dokud trestní řízení neskončilo ..., a že tedy mělo přednost před jakýmkoli občanskoprávním řízením. Trestní řízení, k němuž se třetí stěžovatel chtěl připojit jako občanskoprávní účastník, tedy mělo vliv na občanskoprávní složku (viz bod 93 výše).

108. Z toho vyplývá, že čl. 6 je použitelný na napadané řízení ve vztahu ke třetímu stěžovateli, a námitka vlády se v této souvislosti zamítá.

D. K věci samé

...

2. Posouzení Soudu

(a) Obecné zásady

124. Právo na spravedlivý proces musí být vykládáno ve světle principu právního státu, který vyžaduje, aby všechny strany sporu měly k dispozici účinný soudní prostředek ochrany umožňující jim domáhat se svých občanských práv. Každý má tedy právo, aby jakýkoli jeho nárok týkající se jeho občanských práv a závazků byl projednán před soudem nebo tribunálem. Tímto způsobem čl. 6 odst. 1 zakotvuje „právo na soud“, jehož jedním z aspektů je právo na přístup k soudu, tedy právo zahájit řízení v občanskoprávních věcech před soudem (viz, mimo jiné, rozsudek pléna ze dne 21. 2. 1975, Golder proti Spojenému království, č. 4451/70, bod 36; rozsudek velkého senátu ze dne 21. 6. 2016, Al-Dulimi a Montana Management Inc. proti Švýcarsku, č. 5809/08, bod 126; rozsudek velkého senátu ze dne 15. 3. 2018, Naït-Liman proti Švýcarsku, č. 51357/07, bod 113; a Nicolae Virgiliu Tănase proti Rumunsku, cit. výše, bod 192).

125. Ačkoli Úmluva nepřiznává právo na trestní stíhání nebo odsouzení třetích osob za trestný čin jako takové (viz Perez proti Francii, cit. výše, bod 70; a Gorou proti Řecku, cit. výše, bod 24), vnitrostátní právo může přiznat oběti trestného činu právo požadovat náhradu újmy způsobené tímto trestným činem prostřednictvím řízení s občanskoprávním účastníkem, tedy tím, že umožní oběti připojit se k trestnímu řízení jako občanskoprávní účastník. Toto je jeden z možných způsobů, jak poskytnout občanskoprávní žalobu na náhradu újmy (viz Perez proti Francii, cit. výše, bod 62; a Nicolae Virgiliu Tănase proti Rumunsku, cit. výše, bod 194).

126. Právo na přístup k soudu není absolutní, ale může podléhat omezením. Ta jsou implicitně přípustná, neboť právo na přístup k soudu ze své podstaty vyžaduje regulaci ze strany státu, který má v tomto ohledu určitý prostor pro uvážení (viz Naït-Liman proti Švýcarsku, cit. výše, bod 114; a Nicolae Virgiliu Tănase proti Rumunsku, cit. výše, bod 195). Taková regulace se přitom může lišit časově a místně v závislosti na potřebách a možnostech dané společnosti a jednotlivců (viz rozsudek velkého senátu ze dne 17. 1. 2012, Stanev proti Bulharsku, č. 36760/06, bod 230; a rozsudek velkého senátu ze dne 29. 11. 2016, Lupeni Greek Catholic Parish a ostatní proti Rumunsku, č. 76943/11, bod 89). Ačkoli konečné rozhodnutí ohledně dodržování požadavků Úmluvy přísluší Soudu, není součástí jeho role nahrazovat posouzení vnitrostátních orgánů jakýmkoli jiným posouzením toho, jaká by mohla být nejlepší politika v této oblasti (viz Lupeni Greek Catholic Parish a ostatní proti Rumunsku, cit. výše, bod 89; a Zubac proti Chorvatsku, cit. výše, bod 78). Nicméně omezení práva na přístup k soudu nesmí omezit nebo zkrátit přístup takovým způsobem nebo v takovém rozsahu, aby byla dotčena samotná podstata tohoto práva. Kromě toho taková omezení nebudou slučitelná s čl. 6 odst. 1, pokud nesledují legitimní cíl nebo pokud neexistuje rozumný vztah proporcionality mezi použitými prostředky a cílem, kterého má být dosaženo (viz rozsudek velkého senátu ze dne 23. 6. 2016, Baka proti Maďarsku, č. 20261/12, bod 120; Lupeni Greek Catholic Parish a ostatní proti Rumunsku, cit. výše, bod 89; Naït-Liman proti Švýcarsku, cit. výše, bod 115; Zubac proti Chorvatsku, cit. výše, bod 78; Nicolae Virgiliu Tănase proti Rumunsku, cit. výše, bod 195; a Grzęda proti Polsku, cit. výše, bod 343).

127. Kromě toho čl. 6 odst. 1 vyžaduje, aby případy byly projednány v „přiměřené lhůtě“, čímž zdůrazňuje význam výkonu spravedlnosti bez průtahů, které by mohly ohrozit její účinnost a

důvěryhodnost [viz rozsudek velkého senátu ze dne 29. 3. 2006, Scordino proti Itálii (č. 1), č. 36813/97, bod 224]. Jak Soud často uvádí, je na smluvních státech, aby organizovaly své soudní soustavy takovým způsobem, aby jejich soudy byly schopny zaručit právo každého na dosažení konečného rozhodnutí ve sporech týkajících se občanských práv a závazků v přiměřené lhůtě (viz, mimo jiné, rozsudek velkého senátu ze dne 6. 4. 2000, Comingersoll S.A. proti Portugalsku, č. 35382/97, bod 24; a Lupeni Greek Catholic Parish a ostatní proti Rumunsku, cit. výše, bod 142). Přiměřenost délky řízení je třeba posuzovat ve světle okolností případu a s přihlédnutím ke kritériím vymezeným v judikatuře Soudu, zejména ke složitosti případu, postupu stěžovatele a příslušných vnitrostátních orgánů a k tomu, co bylo pro stěžovatele ve sporu v sázce (viz Lupeni Greek Catholic Parish a ostatní proti Rumunsku, cit. výše, bod 143; a rozsudek velkého senátu ze dne 8. 6. 2006, Sürmeli proti Německu, č. 75529/01, bod 128).

(b) Dvě linie judikatury, které se vyvinuly ve vztahu k přístupu k soudu v souvislosti s občanskoprávními nároky uplatněnými v rámci trestního řízení

128. Soud poukazuje na to, že v souvislosti s občanskoprávními nároky uplatněnými v rámci trestního řízení se vyvinuly dvě linie judikatury.

129. V první skupině případů, kdy nároky občanskoprávních účastníků uplatněné v rámci trestního řízení nebyly z důvodu jeho skončení projednány, Soud přihlédl k dostupnosti jiných prostředků, jejichž prostřednictvím mohli stěžovatelé svá občanská práva uplatnit. V případech, kdy měli stěžovatelé k dispozici jiné dostupné a účinné způsoby pro uplatnění svých občanskoprávních nároků, shledal, že jejich právo na přístup k soudu nebylo porušeno [viz například rozsudek ze dne 28. 10. 1998, Assenov a ostatní proti Bulharsku, č. 24760/94, bod 112; rozsudek ze dne 15. 7. 2003, Ernst a ostatní proti Belgii, č. 33400/96, body 54 a 55; rozsudek ze dne 12. 7. 2005, Moldovan a ostatní proti Rumunsku (č. 2), č. 41138/98 a 64320/01, body 119–122; rozsudek ze dne 4. 10. 2007, Forum Maritime S.A. proti Rumunsku, č. 63610/00 a 38692/05, bod 91; rozhodnutí o přijatelnosti ze dne 11. 1. 2011, Georgi Georgiev proti Bulharsku, č. 34137/03; rozsudek ze dne 29. 1. 2013, Borobar a ostatní proti Rumunsku, č. 5663/04, bod 56; rozsudek ze dne 25. 6. 2013, Association of the Victims of S.C. Rompetrol S.A. a S.C. Geomin S.A. a ostatní proti Rumunsku, č. 24133/03, bod 65; rozhodnutí o přijatelnosti ze dne 12. 1. 2016, S.O.S racisme – Touche pas à mon pote proti Belgii, č. 26341/11, body 30–34; rozsudek ze dne 19. 4. 2018, Dimitras proti Řecku, č. 11946/11, bod 47; Nicolae Virgiliu Tănase proti Rumunsku, cit. výše, body 199–202; a rozhodnutí o přijatelnosti ze dne 26. 4. 2022, M. proti Francii, č. 42821/18, bod 79].

130. Do této skupiny případů náleží jak situace, kdy ke skončení řízení nedošlo z důvodu průtahů způsobených vnitrostátními orgány nebo jiných nedostatků na jejich straně (viz například Ernst a ostatní proti Belgii a Georgi Georgiev proti Bulharsku, oba cit. výše) nebo kdy sice došlo k určitým průtahům, avšak tyto nebyly extrémní nebo byly kompenzovány (viz například Dimitras proti Řecku, cit. výše, body 43 a 44), tak situace, kdy zastavení řízení bylo důsledkem takových nedostatků a průtahů (viz Borobar a ostatní proti Rumunsku, cit. výše, body 56, 72 a 84; a Association of the Victims of S.C. Rompetrol S.A. a S.C. Geomin S.A. a ostatní proti Rumunsku, cit. výše, body 65, 66 a 80).

131. V druhé skupině případů, kdy nebyly nároky občanskoprávních účastníků uplatněné v rámci trestního řízení projednány z důvodu skončení tohoto řízení, měl Soud za to, že pokud vnitrostátní právní řád poskytuje účastníkům řízení prostředek nápravy, jako je uplatnění občanskoprávního nároku v rámci trestního řízení, je stát povinen zajistit, aby požívali základních záruk stanovených v čl. 6 odst. 1 (viz zejména rozsudek ze dne 3. 4. 2003, Anagnostopoulos proti Řecku, č. 54589/00, body 30–34; rozsudek ze dne 29. 3. 2007, Gousis proti Řecku, č. 8863/03, body 30–35; rozsudek ze dne 2. 10. 2008, Atanasova proti Bulharsku, č. 72001/01, body 40–47; rozsudek ze dne 22. 1. 2009, Dinchev proti Bulharsku, č. 23057/03, body 50–52; rozsudek ze dne 19. 11. 2009, Tonchev proti

Bulharsku, č. 18527/02, body 50–53; Boris Stojanovski proti Severní Makedonii, cit. výše, body 56–57; rozsudek ze dne 15. 1. 2015, Korkolis proti Řecku, č. 63300/09, body 22–25; rozsudek ze dne 22. 9. 2015, Rokas proti Řecku, č. 55081/09, body 23 a 24; a Petrella proti Itálii, cit. výše, body 53 a 54). Téměř ve všech těchto případech došlo k prodlení, které bylo přičitatelné především vnitrostátním orgánům, a proto měl Soud na základě zjištěných skutečností za to, že od stěžovatelů nebylo možné očekávat, že budou využívat občanskoprávní prostředky nápravy několik let poté, co uplatnili své občanskoprávní nároky v rámci trestního řízení, a ještě déle po napadaných událostech, i kdyby to bylo stále možné. Za těchto okolností, a navzdory případné možnosti podat samostatné občanskoprávní žaloby od počátku nebo souběžně, Soud shledal porušení práva na přístup k soudu.

(c) Relevantní úvahy

132. Velký senát připomíná, že právo na přístup k soudu je samostatným právem, které se v zásadě liší od práva na projednání věci v přiměřené lhůtě.

133. Velký senát poznamenává, že ve své dřívější judikatuře měl Soud za to, že skutečnost, že řízení trvá dlouho, se nedotýká přístupu k soudu (viz rozsudek ze dne 16. 9. 1996, Matos e Silva, Lda., a ostatní proti Portugalsku, č. 15777/89, bod 64). Následně nicméně Soud rozhodl, že nelze vyloučit, že ve výjimečných případech může mít skutečnost, že řízení trvá nepřiměřeně dlouho, vliv i na právo na přístup k soudu (viz rozsudek ze dne 21. 12. 2010, Vassilios Athanasiou a ostatní proti Řecku, č. 50973/08, bod 52; rozsudek ze dne 8. 11. 2018, Frezadou proti Řecku, č. 2683/12, body 44 a 48; a rozsudek ze dne 2. 5. 2013, Kristiansen a Tyvik As proti Norsku, č. 25498/08, bod 57, kde se v důsledku značného časového odstupu a použitelné promlčecí lhůty v této věci stal výkon práva stěžovatelů na přístup k soudu iluzorním a byla dotčena samotná podstata tohoto práva).

134. Velký senát má za to, že ačkoli včasné rozhodnutí vnitrostátních orgánů je i nadále nezbytné a je chráněno právem na projednání věci v přiměřené lhůtě, nerozhodnutí o občanskoprávním nároku v rámci trestního řízení, ať už ve fázi přípravného řízení nebo řízení před soudem, v důsledku určitého nedostatku na straně vnitrostátních orgánů, nemůže samo o sobě a bez ohledu na jakékoli jiné okolnosti představovat porušení práva na přístup k soudu. V této souvislosti je vhodné zopakovat, že v občanskoprávní oblasti, kde se osoba domáhá práva na přístup k soudu, může být toto Úmluvou zaručené právo v kolizi s právem jiné osoby na právní jistotu, které představuje jeden ze základních aspektů právního státu a je rovněž zaručeno Úmluvou. Taková situace vyžaduje vyvažování protichůdných zájmů a Soud v této otázce přiznává státu široký prostor pro uvážení (viz rozsudek ze dne 13. 2. 2020, Sanofi Pasteur proti Francii, č. 25137/16, body 52 a 55–58; a rozsudek ze dne 24. 2. 2022, Fischer proti České republice, č. 24314/13, bod 40). Obdobné úvahy se uplatní i v řízeních, jako jsou ta v projednávané věci, a to s ohledem na práva obviněného, která jsou rovněž zaručena Úmluvou. Ačkoli se tedy jednotlivec může rozhodnout pro uplatnění občanskoprávního nároku v trestním řízení, protože je to méně nákladné a méně zatěžující, nese to s sebou také riziko, že vnitrostátní orgány pověřené zabývat se trestním oznámením nebudou moci o občanskoprávním nároku rozhodnout (viz Association of the Victims of S.C. Rompetrol S.A. a S.C. Geomin S.A. a ostatní proti Rumunsku, cit. výše, bod 66), a to z různých důvodů (jako jsou, mimo jiné, promlčecí lhůty, uzavření dohody o vině a trestu, rozhodnutí, že zjištěné skutky nejsou trestným činem, nebo zproštění viny).

135. Je rovněž důležité, že Soud v souvislosti se stížnostmi na přístup k soudu již dříve rozhodl, že je významné, zda stěžovatel uplatňující občanskoprávní nároky jednal při prosazování svých zájmů s náležitou péčí (viz například Zubac proti Chorvatsku, cit. výše, bod 121; a rozsudek ze dne 12. 7. 2018, Kamenova proti Bulharsku, č. 62784/09, body 50–54) nebo zda přispěl k průtahům či důvodům vedoucím k zastavení trestního stíhání (viz například Korkolis proti Řecku, cit. výše, bod 24).

136. Konečně nelze opomenout, že co se týče stížností na přístup k soudu v širším smyslu (tedy nad

rámec těch, které se omezují na občanskoprávní nároky uplatněné v průběhu trestního řízení), Soud pravidelně přihlíží k dalším opravným prostředkům, které mají stěžovatelé k dispozici [viz například rozsudek velkého senátu ze dne 1. 6. 2023, Fu Quan, s. r. o. proti České republice, č. 24827/14, bod 124; rozsudek ze dne 5. 2. 2019, Ndayegamiye-Mporamazina proti Švýcarsku, č. 16874/12, bod 64; rozhodnutí o přijatelnosti ze dne 6. 1. 2015, Klausecker proti Německu, č. 415/07, body 69–77; rozsudek ze dne 6. 4. 2010, C.G.I.L. a Cofferati proti Itálii (č. 2), č. 2/08, bod 50; rozsudek ze dne 30. 1. 2003, Cordova proti Itálii (č. 1), č. 40877/98, bod 64; a rozsudek velkého senátu ze dne 18. 2. 1999, Waite a Kennedy proti Německu, č. 26083/94, body 67–68; viz také rozsudek ze dne 12. 1. 2021, Victor Laurentiu Marin proti Rumunsku, č. 75614/14, bod 138; a rozsudek ze dne 12. 1. 2021, Mihail Mihăilescu proti Rumunsku, č. 3795/15, bod 87, v nichž bylo postupováno stejným způsobem v kontextu stížnosti na zaručení spravedlivého procesu]. Totéž platí ve vztahu k čl. 13 Úmluvy, kde přestože jednotlivý prostředek nápravy sám o sobě nemusí zcela naplňovat požadavky tohoto článku, může tak činit souhrn prostředků nápravy poskytovaných vnitrostátním právem (viz, mimo jiné, rozsudek velkého senátu ze dne 26. 10. 2000, Kudła proti Polsku, č. 30210/96, bod 157; a rozsudek velkého senátu ze dne 10. 7. 2020, Mugemangango proti Belgii, č. 310/15, bod 131), nebo pokud jde o některé další závazky vyplývající z Úmluvy, ve specifických souvislostech (viz například Nicolae Virgiliu Tănase proti Rumunsku, cit. výše, bod 169, a rozsudek velkého senátu ze dne 19. 12. 2017, Lopes de Sousa Fernandes proti Portugalsku, č. 56080/13, body 216 a 225).

(d) Použitelný přístup

137. Zastavení trestního stíhání, které má za následek, že o občanskoprávním nároku nelze v rámci tohoto trestního řízení rozhodnout, zpravidla nevede k porušení práva na přístup k soudu, pokud se zakládá na zákonných důvodech, které nejsou uplatňovány svévolně nebo nepřiměřeně, a pokud měl stěžovatel *ab initio* k dispozici alternativní prostředek nápravy umožňující rozhodnout o předmětném občanskoprávním nároku.

138. Ve výjimečných případech, kdy je zákonné zastavení trestního stíhání důsledkem závažné dysfunkce vnitrostátního systému (jako je například naprostá nečinnost vnitrostátních orgánů), však může být Soud, po posouzení chování stěžovatele, povolán ke zhodnocení dostupnosti jakékoli jiné alternativy, kterou má stěžovatel k dispozici, za účelem určení, zda nebyla dotčena samotná podstata stěžovatelova práva.

139. Pokud je zastavení trestního stíhání, v jehož důsledku nelze o občanskoprávním nároku rozhodnout v rámci tohoto trestního řízení, pouze částečně důsledkem závažné dysfunkce vnitrostátního systému – kdy stěžovatel k tomuto důsledku přispěl (například svou nečinností, nedbalostí nebo zlou vírou) – postačí, že stěžovatel měl k dispozici jinou možnost nápravy, ať již *ab initio* nebo po zastavení trestního stíhání, aby bylo možné konstatovat, že podstata stěžovatelova práva nebyla dotčena. Z toho by v takovém případě vyplývalo, že stát dostal svému závazku zajistit stěžovateli účinný přístup k soudu. Tímto není dotčena případná stížnost týkající se délky řízení, pokud by byla uplatněna, která by byla předmětem samostatného posouzení na základě kritérií stanovených Soudem v jeho judikatuře týkající se tohoto aspektu čl. 6 (viz odstavec 127 *in fine* výše).

140. Výjimečně, pokud je závažná dysfunkce vnitrostátního systému jediným nebo rozhodujícím důvodem vedoucím k zastavení trestního stíhání – kdy stěžovatel svědomitě uplatňoval své občanskoprávní nároky prostřednictvím trestního řízení – by Soud mohl konstatovat, že stěžovatel měl legitimní očekávání, že o těchto nárocích bude rozhodnuto v rámci tohoto řízení bez ohledu na jakýkoliv jiný dostupný prostředek nápravy *ab initio*, a že na základě konkrétních skutečností, které mu byly předestřeny, by nebylo rozumné očekávat, že stěžovatel využije po zastavení trestního stíhání jakýkoli dostupný občanskoprávní prostředek nápravy. Z toho by v takovém případě vyplývalo, že stát nedostal svému závazku zajistit stěžovateli účinný přístup k soudu, jelikož by se ukázalo, že byla dotčena samotná podstata tohoto práva. Pokud by k takovému selhání ze strany

státu nedošlo, zůstává zřejmé, že by tomuto stěžovateli byla ponechána možnost podat stížnost na nepřiměřené průtahy, jak bylo zdůrazněno výše (viz bod 139).

(e) Použití těchto zásad na projednávaný případ

141. V projednávaném případě Soud uvádí, že třetí stěžovatel zamýšlel uplatnit své občanskoprávní nároky v rámci trestního řízení zahájeného z podnětu soudce proti konkrétním osobám a v tomto smyslu podal příslušnou žádost. Vnitrostátní orgány však trestní stíhání ve fázi vyšetřování zastavily s odůvodněním, že uplynula promlčecí lhůta trestní odpovědnosti a že beztak nebyly shromážděny žádné důkazy umožňující vést trestní stíhání, neboť v požadované lhůtě nebyly provedeny žádné vyšetřovací úkony. V důsledku toho nemohly být občanskoprávní nároky třetího stěžovatele projednány trestním soudem.

142. Soud konstatuje, že po zastavení trestního stíhání nebyly vyšetřovací orgány povinny posuzovat případné občanskoprávní nároky. V tomto smyslu tedy nedošlo k žádnému procesnímu pochybení ve způsobu, jakým vnitrostátní orgány postupovaly. Stejně tak nebyl zpochybněn výpočet hmotněprávní promlčecí lhůty ve vztahu k předmětným trestným činům, jakož ani uplynutí zákonné lhůty pro provedení vyšetřování. Stěžovatel rovněž nezpochybnil použitelnou promlčecí lhůtu a zákonné lhůty ani netvrdil, že byly uplatněny restriktivně (srov. rozsudek ze dne 22. 10. 1996, *Stubbings* a ostatní proti Spojenému království, č. 22083/93, bod 47; rozsudek ze dne 21. 7. 2015, *Reisner* proti Turecku, č. 46815/09, bod 60; rozsudek ze dne 3. 11. 2022, *Loste* proti Francii, č. 59227/12, bod 60; a rozsudek ze dne 30. 3. 2023, *Diémert* proti Francii, č. 71244/17, bod 31). Z toho plyne, že rozhodnutí příslušného orgánu o zastavení trestního stíhání bylo zákonné a nebylo svévolné nebo zjevně nepřiměřené (viz, *mutatis mutandis*, *Nicolae Virgiliu Tănase* proti Rumunsku, cit. výše, bod 197). V zásadě by tedy při neexistenci jakýchkoliv výjimečných okolností bylo právo třetího stěžovatele na soud respektováno, pokud by měl *ab initio* možnost uplatnit občanskoprávní nároky v samostatném občanskoprávním řízení, jak tomu ostatně bylo (viz odstavec 137 výše).

143. Soud však podotýká, že v projednávaném případě není rozporováno, že vyšetřující soudce, kterému byla věc přidělena, neučinil po založení vyšetřovacího spisu dne 28. 3. 2018 žádné kroky, v důsledku čehož bylo dne 27. 11. 2020 řízení zastaveno, a že stejný osud postihl přibližně 800 vyšetřování. Vláda tvrdila, že v té době San Marino zaznamenalo nárůst závažné trestné činnosti ...

144. V této souvislosti Soud nemůže než zopakovat, že právo na přístup k soudu podle čl. 6 Úmluvy vyžaduje regulaci ze strany státu, který má v tomto směru určitý prostor pro uvážení, a že tato regulace se může lišit časově a místně v závislosti na potřebách a možnostech dané společnosti a jednotlivců (viz judikatura citovaná v bodě 126 výše). Soud se nicméně domnívá, že ačkoliv určité situace mohou legitimně vyžadovat diskreci vnitrostátních orgánů při rozhodování o tom, která oznámení budou vyšetřována nebo které trestné činy budou stíhány, taková volba by měla být vedena spíše objektivními úvahami nebo potřebami, než aby byla důsledkem zjevných organizačních nedostatků nebo selhání na straně vnitrostátních orgánů. V projednávaném případě žádná legislativní opatření neomezovala přístup třetího stěžovatele k trestnímu řízení. Pokud jde o diskreční pravomoc uplatňovanou v praxi vnitrostátními orgány, nebyl předložen žádný důkaz, který by prokazoval, že vyšetřující soudce včas předběžně posoudil stížnost třetího stěžovatele, aby alespoň *prima facie* určil, zda namítané skutečnosti naplňují skutkovou podstatu trestného činu nebo zda má smysl pokračovat ve vyšetřování například s ohledem na to, zda by případnému trestnímu stíhání nebránily nějaké právní překážky, jako je věk nezletilých, jak tvrdí vláda ... Ze strany vyšetřovacích orgánů tedy došlo k neodůvodněné nečinnosti, přičemž nebylo rozporováno, že tato byla důsledkem vážné dysfunkce vnitrostátního systému v rozhodné době, která vedla k promlčení přibližně 800 takových vyšetřování (viz bod ... 143 výše).

145. Za těchto okolností je na Soudu, aby posoudil jednak chování třetího stěžovatele a jednak, v

závislosti na tomto chování, jakoukoliv jinou alternativu, kterou má k dispozici v rámci výše vyložených kritérií (viz body 139 a 140 výše).

146. Soud konstatuje, že třetí stěžovatel byl obětí údajného trestného činu v létě 2015 a že poté nepodal žádné trestní oznámení ani občanskoprávní žalobu. Na podkladě náznaků učiněných soudcem v samostatném řízení vedeném proti rodičům stěžovatele bylo dne 28. 3. 2018 z moci úřední zahájeno vyšetřování proti dvěma nezletilým. Žádost o připojení se k trestnímu řízení jako občanskoprávní účastník, kterou předložila jménem třetího stěžovatele jeho matka, byla podána až dne 26. 2. 2019. Soud tedy konstatuje, že třetí stěžovatel (resp. jeho rodiče jeho jménem) se od léta 2015, kdy mělo dojít k údajnému trestnému činu, do 26. 2. 2019, kdy byla konečně podána žádost o připojení se k trestnímu řízení (zahájenému z moci úřední), nepokusil v žádném okamžiku uplatnit proti V. a D. občanskoprávní nároky (samostatně nebo v rámci trestního oznámení). Soud dále podotýká, že prohlášení o tom, že se chce připojit k řízení jako občanskoprávní účastník, bylo učiněno jen několik dní před uplynutím promlčecí lhůty údajného trestného činu, který byl spáchán o tři a půl roku dříve (v červenci 2015), a tři měsíce před procesním promlčením vyšetřování zahájeného z moci úřední.

147. Z toho vyplývá, že - navzdory závažné dysfunkci postihující v předmětné době sanmarinský vyšetřovací soudní orgán - neprojednání občanskoprávních nároků třetího stěžovatele v řízení, které si zvolil, nebylo způsobeno okolnostmi přičitatelnými výhradně nebo rozhodujícím způsobem této dysfunkci, ani nelze říci, že třetí stěžovatel uplatňoval své zájmy svědomitě. Za těchto okolností se otázka, zda měl stěžovatel k dispozici jinou cestu, ať už *ab initio* nebo po zastavení trestního stíhání (viz bod 139 výše), stává relevantní pro určení, zda byla dotčena samotná podstata práva třetího stěžovatele.

148. Soud uvádí, že nebylo rozporováno, že po údajném trestném činu mohl třetí stěžovatel podat samostatnou občanskoprávní žalobu namísto toho, aby se po letech připojil k trestnímu řízení. Vzhledem k relevantním časovým souvislostem (konkrétně že k trestnému činu došlo v létě 2015, že trestní stíhání bylo zahájeno v březnu 2018 až stěžovatel předložil své prohlášení občanskoprávního účastníka o jedenáct měsíců později) totiž nebylo vyloučeno, že pokud by stěžovatel podal občanskoprávní žalobu v rozhodné době (2015), mohlo být o občanskoprávním nároku rozhodnuto již před zastavením trestního stíhání. Soud konstatuje, že i za předpokladu, že by takové občanskoprávní řízení bylo přerušeno do skončení trestního řízení, nebyl předložen žádný důkaz, který by naznačoval, že by třetí stěžovatel nemohl v tomto občanskoprávním řízení pokračovat a dosáhnout meritorního rozhodnutí o svých občanskoprávních nárocích po skončení trestního řízení. Ačkoli v San Marinu přerušování občanskoprávního řízení nevedlo k přerušování běhu promlčecí lhůty použitelné na občanskoprávní nároky, tato lhůta byla podstatně delší než promlčecí lhůta údajných trestných činů, čímž bylo odvráceno jakékoli reálné riziko, že by třetí stěžovatel nemohl dosáhnout rozhodnutí o svých občanskoprávních nárocích.

149. Kromě toho, navzdory jeho prohlášení občanskoprávního účastníka podle čl. 7 trestního řádu, nebránilo zastavení trestního stíhání třetímu stěžovateli podat samostatnou občanskoprávní žalobu u civilního soudu poté, co mu bylo oznámeno rozhodnutí o zastavení tohoto stíhání. Obě strany se shodly na tom, že třetí stěžovatel měl stále možnost požádat o meritorní rozhodnutí o svých občanskoprávních nárocích, a to před civilními soudy. Ostatně ke dni ústního jednání před velkým senátem, tedy dalších dva a půl roku po rozhodnutí o zastavení trestního stíhání, třetí stěžovatel stále zvažoval, zda zahájí samostatné občanskoprávní řízení.

150. Za těchto okolností a s přihlédnutím k tomu, že stěžovatel měl možnost zahájit samostatné občanskoprávní řízení, ať už před prohlášením občanskoprávního účastníka podle čl. 7 trestního řádu nebo po zastavení trestního stíhání, nebyla samotná podstata stěžovatelova práva dotčena natolik, aby bylo možné říci, že třetímu stěžovateli byl odepřen přístup k soudu za účelem rozhodnutí o jeho

občanských právech.

151. Před samotným závěrem považuje Soud za vhodné poukázat na to, že ačkoli podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy neexistuje samostatná povinnost vyšetřovat trestné činy pro účely trestání a tím méně pro účely snadnějšího uplatňování občanskoprávních nároků, jiná ustanovení Úmluvy, mimo jiné čl. 2, 3 a 4 Úmluvy, zakládají samostatnou povinnost vyšetřování v rámci pozitivních závazků státu podle těchto ustanovení. Kromě toho podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy zůstává stát garantem práva na projednání závažného a skutečného sporu týkajícího se občanských práv v „přiměřené lhůtě“, a to bez ohledu na to, který soud k tomu má pravomoc. Soud by tedy chtěl dát jasně najevo, že je obzvláště znepokojen závažnou dysfunkcí odhalenou v San Marinu v rozhodné době.

152. Ve světle výše uvedených úvah však Soud rozhodl, že k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy nedošlo.

VÝROK

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD

1. ...

2. *zamítá* jednomyslně předběžnou námitku vlády týkající se použitelnosti čl. 6 odst. 1 ve vztahu ke třetímu stěžovateli;

3. *vyhovuje* většinou hlasů předběžné námitce vlády ohledně použitelnosti čl. 6 odst. 1 ve vztahu k prvnímu stěžovateli a druhé stěžovatelce a *prohlašuje* stížnosti č. 6319/21 a 6321/21 za neslučitelné *ratione materiae* s ustanoveními Úmluvy, a tudíž za nepřijatelné;

4. *rozhoduje* jednomyslně, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy ve vztahu ke stížnosti č. 9227/21 (třetí stěžovatel).

(...)

(Zpracoval: Mgr. Patrik Provažník)